

Hozzászólások ifjúságunk irodalmi szemléletéhez

Talán már elcsépelet arról írni bevezetőül, hogy a megváltozott társadalmi rend, a munkásosztály uralomra jutása új esztétikát, új irodalmat szült. Mindenesetre, ez olyan tény, hogy kénytelenek vagyunk ismét hangsúlyozni. Hiszen, arról akarunk írni, hogy milyen mértékben sajátította el és tette tulajdonává az ifjúság a marxista esztétikát, a munkásosztály irodalomszemléletét. Új valóságépítésünk nemcsak gazdasági téren folyik, hanem társadalmunk szellemi felépítményében is. Ahogyan gazdasági téren a szocialista társadalmi rend építésében nagy lépésekkel haladunk előre, ugyanúgy ifjúságunk nevelésében, irodalomszemléletének formálásában is jelentős sikereket értünk el. Természetesen ezt nem lehet általánosítani. De ifjúságunk jelentős része, amely nemcsak szemlélője, hanem becsületes munkása társadalmi valóságunknak, már tudományosan bírálja el nemcsak gazdasági és társadalmi életünket, hanem irodalmunkat is. Elbírálásuknál, értékelésüknél az adott társadalmi helyzetből, a valóságból indulnak ki, szem-előtt tartva, hogy a szellemi fejlődést a gazdasági alap határozza meg. Nem kívánunk itt arról beszélni, hogyan jutunk el eddig a fejlődési fokig, ennek máshol van a helye. Itt csupán az elért eredményről, a fokozat állásáról kívánunk beszélni.

A közelmúltban alkalmunk volt komoly irodalmi kérdésről tárgyalni tanulóifjúságunkkal. Lényegében olyan kérdés volt, ahol legjobban bontakozhatott ki ifjúságunk irodalomszemlélete, világnézete. Kitűnt, hogy a költészet és a valóság kapcsolatának kérdése nem elvont fogalom és nem is meghatározhatatlan ifjúságunk előtt. Ez pedig nem véletlen. Helyes irodalomszemlélettel határozható meg ez a kapcsolat. Ifjúságunk meg is határozza.

»A társadalom fejlődése folyamán, az irodalom, illetve maga a költészet osztályjellegű, vagyis annak a társadalmi osztálynak érzelmeit, életét vagy törekvéseit fejezi ki, amely az adott társadalmi rendszerben dominál.« (Hegedűs Zénó, tanítóképző IV. o.)

Ez a meghatározás talán így, egymagában hiányos. Feltehető a kérdés, hogy a kapitalizmusban, ahol a polgárság az uralkodó osztály, vajjon a munkásosztálynak nincs költője vagy a munkásköltő is a polgárság érzelmeit írja meg? Megadjuk rá a feleletet is: Az előbbinél az általános költészetre, a hivatalos költészetre gondolunk, de ettől eltérően a születő társadalmi osztályoknak is megvan a kifejezőjük, hangadójuk, viharadaruk. Ezeknek a hangjuk eltér a hivatalos költészet hangjától, saját osztályuk törekvéseit vázolják. Elég ennél a pontnál hivatkoznunk József Attilára és Babits Mihályra. Mindkettő egy korszakban él, hangjuk más és más, és mégis mindkettő a valóságot

adja, Babits költészete a polgárság dekadenciájának a valóságát, míg József Attila a mindennapok, a munkásság osztályharcának valóságát tükrözi. Ebben az esetben: »Az igazi művész sohasem fotografál, ő műveibe beleviszi saját énjét. A költő művészetének lényege abból áll, hogy ő kiválogatja a valóság legjellemzőbbjeit és azt szubjektuma segítségével úgy állítja be, hogy ezzel hüen visszatükrözi a társadalmi rendet«. (Hegedűs Zénó).

Az ifjúság nem áll meg ennél a tételnél, hanem elfogadja a szocialista realizmust az irodalom leghaladottabb irányának. Legfeljebb a marxizmus tételeinek némi dogmatizálását találjuk a fenti tételnél; helyesen:

»Témája már nem osztályharc (a szocialista realizmusnak — G. T.), hanem a természet leküzdésének a problémája, a munka, az új társadalmi élet«.

Dialektikus szemlélettel megmondhatjuk, hogy az osztály nélküli társadalomban bizonyára új esztétikai nézetek és új irodalmi módszer lesz a kifejező eszköz. A szocialista realizmus a fősúlyt az új embertípus kiépítésére és ábrázolására helyezi és a természet leküzdésének problémája még nem a legidősebb kérdés a szocialista realizmusban.

Másokat viszont a költészet és a valóság kapcsolatának kérdése szinte magával ragad:

»Költészet és valóság! Milyen egyszerű és mégis milyen érdekes, szinte megfoghatatlan. Hogyan lehet a költészet valóság? Az-e valóban és ha igen, akkor miért?« (Bertók Judit, tanítóképző IV. o.).

Ez a kérdésfeltevés csak azért van, hogy utána habozás nélkül megadja rá a feleletet:

»A költő benne él a társadalomban. Meglátja, hiszen maga is átéli, annak a kornak az életét. Tudjuk, hogy az alkotókat az teszi nagygyá, hogy tanulmányozzák az életet, a mában, a nép között élnek. Ha pedig valaki nyitott szemmel jár a világban, annak észre kell vennie társadalmának hibáit és pozitív oldalait is. Mi természetesebb tehát annál, mint az, hogy észrevételeit másokkal is közölni akarja. Egyrészt azért, hogy a hibákat áthidalják, orvosolják, másrészt azért, hogy a pozitív oldalakat továbbfejlessék. Hát nem a valóság ábrázolása ez?« (Bertók Judit).

Igen, az ifjúság helyes irodalomszemlélete ez. Természetesen a költészet és a valóság tárgyalásánál azokat a költőket veszik alapul, akik az emberi haladás szolgálatában állanak. Ifjúságunk nem is marad meg a csupasz megállapításoknál, hanem példákon bizonyítják ezeket, a kapcsolatokat. A példák költészetünk nagyjaitól vannak, különösen Adytól. De Vajda Jánosban is meglátják a pozitívumot. Bemutatják társadalomábrázoló költeményeit, melyel a valóság és költészet kapcsolatát bizonyítják:

*„Minő világ, mi szép! Örök hatalmak!
Mint hazatérő csürhe, hogy rohannak —
Moslék szagát ha szél orrukba hozza,
Egymást elütve, sírva, ordítózva,
Hogy ki legyen előbb e vályunál,
Amelybe aztán menten bele áll; (Jubiláte)*

Adyról jegyzi meg Bertók Judit:

»Ady nyitott szemmel járt a világban. Észreveszi a hibákat, rámutat a módra, melyek segítségével azokat javítani lehet. Csak olvasnunk kell költeményeit, s ha korát nem is ismerjük, költeményein keresztül megismerjük azt. Mi más lenne, ha nem a valóság jelentkezése a költészetben?«

Pozitív még ifjúságunk esztétikai nézeteiben az, hogy meglátják az irodalmi nézetek megváltozásának okait. Nem elégednek meg annyival, hogy elfogadják a marxista esztétikát. Meg is magyarázzák, a közönség szempontjait véve alapul.

»A költőnek meg kell teremtenie a közönség, az ember, a haladás és a nemzet harmóniáját. Elefántcsonttoronyok nincsenek többé, amelyben a költő visszahúzódva él kívül a világon. Mert a közönség azt várja, hogy a költő eszméinek, életének, korának kifejezője legyen. Az új realista jellemábrázolás felé fordul elhagyva a romantikát. Nem elégíti ki a közönséget az elképzelt hős, hanem a való életre, a munka, az alkotás hőseire kíváncsi. Hogy az író ezt megvalósíthassa ismernie kell a valóságot«. (Miklós Mária, tan. kép. IV. o.)

Itt jutottunk el a vajdasági irodalom hivatásának meghatározásához. Ifjúságunk itt határozta meg induló ifjúsági irodalmunk célját és lényegét is. Valóságábrázolásra kell törekedni.

»A nemzedék, amelynek mi is tagjai vagyunk nagy elődöknek lépett nyomdokába. Petőfi, Ady, József Attila költészete mutatta meg az irányt. Vissza a néphez az ősan-yaghoz, a valósághoz! A jelen eseményeit, a mai valóságot kell megörökíteni az utókor számára«. (Miklós Mária).

Ifjúságunk irodalomszemléletében egy nagy hiányt kell pótolnunk. Ez a hiány pedig a forma kérdésében mutatkozik. Ifjúságunk, általában a vajdasági irodalmárok mellőzik a forma kérdését. Pedig ez is lényeges. A forma és a tartalom egysége nélkül nem lehet maradandót alkotni még ha mindjárt kétszeresen is kitűnő a valóságábrázolás. Ifjúságunk is megfelelkezik a formáról, így csupán szociológizáló irodalomszemléletet kapunk. Az új mondanivalónak új formát kell öltenie. Ha a mondanivalónk reális és művészi, akkor a formájának is reálisnak és művészinak kell lennie. Általában szem-előtt kell tartani, hogy nem az a jó irodalom, amelyik durva formában politizál, hanem amelyik művészi formájával és tartalmával a haladás szolgálta-tában áll.

Befejezésül érdemes megjegyezni, hogy ifjúságunknak helyes irodalomszemlélete valóságunkból, a marxista esztétikának helyes felismeréséből ered. A kiragadott példák bizonyítják ezt az állításunkat. Meg kell látnunk, hogy nálunk egy egészséges felfogású ifjúság nevelkedik. Ezt az irodalomszemléletet kell figyelembe venniük fiatal tollforgatóinknak is. Ebből megláthatják, mit vár tőlük az ifjúság. Igazi irodalmat.

Gellér Tibor